

Noves formes de brevetat (1)

quaderndelesidees.press/noves-formes-de-brevetat-1/

December 18, 2017

Per a un assagista, la memòria és el pitjor dels secretaris a què pot recórrer. Cal referenciar totes les citacions que s'esmenten, per higiene intel·lectual i per seguretat: llançar-se a la piscina sense flotador pot ser un risc de grans proporcions. Vet aquí, però, que iniciarem aquest text amb un comentari del poeta sabadellenc Francesc Garriga Barata, desaparegut ara fa dos anys, que recordo haver escoltat en un dels vídeos que es poden consultar al canal Youtube per a gaudi de tots els seus lectors. Com és habitual, Garriga hi repassa amb una barreja de sornegueria, humor i causticitat —la seriositat el posava nerviós— la seva visió de la vida i de la literatura. I en un moment determinat —que he cercat infructuosament a posteriori ^[1] per tal de documentar adequadament el text present, però que he estat incapaç de trobar— parla de la narrativa, del seu poc interès a escriure'n, i del fet que, segons el seu parer, es tracta d'un gènere poc adequat al nostre caràcter mediterrani. El poeta ve a dir que el clima del país no afavoreix la reclusió i la concentració que mereix el treball novel·lístic, la qual cosa sí que és més habitual dels països nòrdics. Ara bé: Garriga també comenta que els catalans, malgrat aquestes mancances, sí que tenim exemples de molt bona narrativa breu, de prosa concentrada —assaig, periodisme—, i és ben cert que, malgrat la poca bona premsa que té el gènere entre els cercles acadèmics —posem per cas l'Acadèmia del Nobel i el seu «oblit» pel que fa a Jorge Luis Borges o Julio Cortázar—, la narrativa breu és un gènere viu, arriscat, sorprenent, que periòdicament passa per etapes força generoses per als lectors més curiosos.

Cal recordar que, abans de Narcís Oller i la represa de la novel·la catalana a finals del segle XIX, en la nostra literatura es donà el fenomen dels quadres de costums d'Emili Vilanova i de Robert Robert, ben recomanables pel seu treball lingüístic i estilístic. Eren petites peces, entre humorístiques i elegíiques, que retrataven la realitat més fugissera de la menestralia barcelonina, més de caràcter periodístic que no pas narratiu. També cal recordar que Joaquim Ruyra, Santiago Rusiñol, Caterina Albert (Víctor Català) o Mercè Rodoreda disposen de contes memorables. Un cop recuperada l'embranchida de la

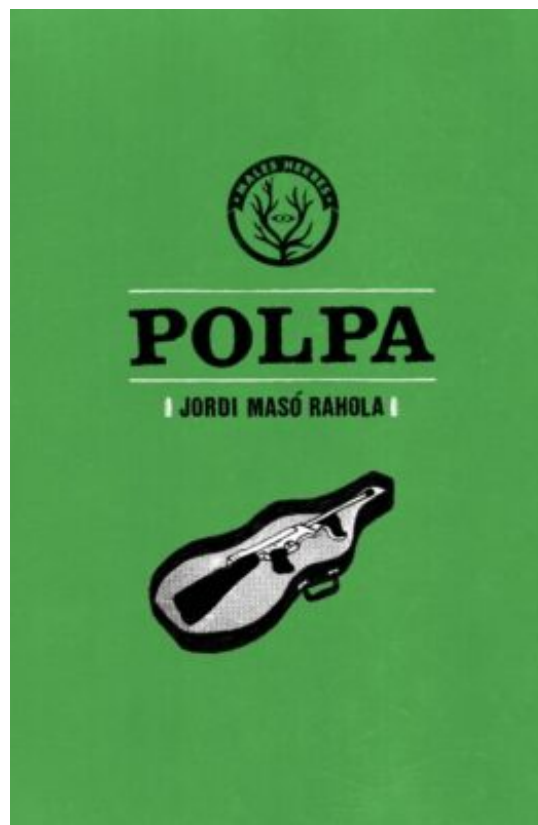

Foto: Portada de Polpa. Foto de capçalera: Jordi Masó.

novel·la, però, ja en ple segle XX, el conte passa a un segon pla, és considerat un «banc de proves» abans del risc que suposa llançar-se a la redacció d'una novel·la —és el cas de la recepció i l'estudi que tradicionalment s'ha fet dels relats de Rodoreda—, o fins i tot els autors dedicats plenament al gènere (Pere Calders, Quim Monzó) són vistos com satèl·lits exòtics, l'excepció que confirma la regla.

És, potser, per aquesta especificitat que l'aparició d'autors dedicats exclusivament al gènere provoca una estela molt marcada durant una etapa força llarga; una estela que seguiran d'altres (perquè la fórmula funciona, perquè aconsegueixen un públic, perquè esdevé una marca consolidada). És el cas de l'estil inclassificable, però també inconfusible, de Quim Monzó, que ha esdevingut un llast per a la narrativa breu dels darrers trenta anys, en què han aparegut seguidors de tota mena, evidentment amb menys fortuna que l'original, i les editorials els han donat l'oportunitat —per exemple Quaderns Crema, l'editorial de Monzó, i la seva aposta per dos escriptors també urbanites, *barcelonantes*, que exerceixen el periodisme d'opinió, i irònics: Sergi Pàmies i Empar Moliner—. Per sort, però, aquesta inèrcia s'està trencant amb l'aparició d'altres veus que miren cap a influències divergents, més enllà de Monzó. Avui iniciem una sèrie que pretén escarbotar per la narrativa breu catalana a fi d'oferir una mirada sobre aquelles tendències que ens ofereixen noves formes de breuetat, ja sigui per la singularitat de la proposta com per la reformulació de velles fórmules. En aquesta primera entrega parlem de dos reculls publicats durant l'any 2016.

Foto: Jordi Lara.

***Polpa*, de Jordi Masó**

Als Estats Units, la literatura *pulp* és un dels fenòmens de la cultura de masses del segle XX més revisats, sobretot perquè esdevé la baula entre el fulletó i el *penny dreadful* britànics del XIX i la novel·la *best seller* de la segona meitat del segle passat. Les «revistes de polpa» —*pulp magazines*, anomenades així per la poca qualitat del paper amb què eren fetes i sovint, també, dels relats que les decoraven— presentaven històries de tall sensacionalista, truculent, emparades en els gèneres favorits del gran públic: lladres i serenos, ciència-ficció, terror, westerns, bèl·lics... *Weird Tales* o *Amazing Stories* són algunes de les capçaleres més rellevants d'aquella època, entre els anys quaranta i cinquanta.

Polpa, de Jordi Masó, juga amb aquest concepte de gènere per, de forma ben intel·ligent, donar-li la volta, sobretot pel que fa a aquells gèneres més desprestigiats, i trobar-hi la clau de volta. Val a dir que Masó ja disposa de tres reculls de microcontes — textos brevíssims de mitja pàgina, dels quals ja parlarem —, com ara *Les mil i una* (Témenos, 2015), però a *Polpa* s'obre davant del lector amb una força narrativa inusitada fins avui, allargant la durada de les seves narracions a una mida més estàndard. El primer relat, «L'art del pastitx», ja és una declaració d'intencions, una broma a costa de si mateix: Masó prendrà aquesta intertextualitat tan postmoderna, el pastitx, però alhora tan antiga, per definir l'estranya habilitat del protagonista, en Bernat Rius, un home capaç d'escriure les obres musicals que els grans genis de la música clàssica haurien escrit si no haguessin mort, però també per descriure la feina que fa ell mateix com a escriptor. Masó trenca amb les convencions narratives tot jugant amb elements d'altres tipus de textos que potser fins ara no s'havien explorat (les anotacions a peu de pàgina a «Rancúnia», la biografia de l'escriptor a «El gnom de Bristol»), i fins i tot algunes tècniques narratives com la descripció (alentida fins a l'extrem a «Polpa») o l'el·lipsi més radical.

El resultat és d'una extraordinària riquesa expressiva, elaborada amb una prosa elegant amb trets col·loquials puntuals. Masó fa avançar els contes a molt bon ritme, que esdevenen de molt bon llegir, sobretot per l'ús constant de la ironia, base del to narratiu. En aquests casos, la història acaba al terreny de la fantasia, amb l'elegància «com qui no vol la cosa» d'un Pere Calders. Però Masó també té relats més seriosos, més punyents (la trilogia formada per «Resurrecció», «Aflicció» i «Depuració»), en què es posa a prova, i la supera amb escreix: la mateixa rialla que unes pàgines enrere ens ha fet sorgir amb la intel·ligència de la proposta, ara se'ns congela al rostre i ens estremeix.

Jordi Masó, doncs, demostra el domini d'unes tècniques i la presència d'una veu que promet molt bones estones als lectors. Potser *Polpa* té un punt *pop* que en qualsevol moment pot abandonar, i que li permet formar part del catàleg de Les Males Herbes amb orgull. De moment, però, gaudim d'aquest volum que esdevé un creuament entre la millor tradició de la narrativa catalana (saltant-se el monzonisme d'uns anys enrere) i la pulsio postmoderna i intel·lectual del nou segle.

***Mística conilla*, de Jordi Lara**

Per a Jordi Lara (Vic, 1968), la llengua ho és tot. I quan parlem de llengua ho fem indefectiblement d'estil: no podria ser d'altra manera quan el 2008 la seva novel·la *Una màquina d'espavilar ocells de nit* (Edicions de 1984) es va convertir en un petit esdeveniment dins la literatura catalana. De cop i volta, un autor escrivia una història sobre el món de la sardana, farcida d'anècdotes i mites propis, com si fos una *road movie*, però substituint les històries de bandes de rock per música de cobla. I tanmateix, qualsevol mena de lector s'hi podia enganxar, tingués o no coneixements o interès sobre el tema, perquè el desenvolupament narratiu de l'obra era aclaparador.

S'esperava, doncs, amb moltes expectatives el retorn de Jordi Lara. I ho ha fet amb un recull de sis contes que s'acosten a la novel·la breu, amb la seva trentena de pàgines, que si bé mantenen el treball estilístic desplegat al llibre anterior, també dispersen la proposta cap a històries de característiques ben diverses. De fons, però, la mirada de Lara s'hi manté a través dels seus personatges narradors: hi podem reconèixer l'home que ha sobrepassat de llarg la quarantena, un romàntic reconvertit en cínic malenconiós, a qui li pesen els anys i les decepcions, però que és capaç d'entrellucar la poesia d'algunes situacions que s'esdevenen entremig de l'aparent inaniat del dia a dia. És el cas del fill osonenc que acompanya el pare andalús al poble d'on és originari a «Zapatos de boscal», sens dubte el més reeixit de tots, amb una gran càrrega emotiva, que ens parla de memòria, orígens i dignitat personal. Però també del que dona títol al recull, «Mística conilla», on una colla d'excompanys de classe acaben un sopar de reunió amb la idea d'assaltar la seva antiga escola, empesos per una anècdota que no és altra cosa que un dels mites de la seva infantesa.

Foto: Portada de *Mística Conilla*.

Lara, però, també es deixa seduir per narratives més postmodernes, com ara a «Dasha Biryuk», en què una directora de cinema vol diluir la frontera entre pantalla i realitat; o a «Scherzo per a bandoneó», on la metaliteratura hi és present amb l'evocació del gran Jorge Luis Borges, a qui abans esmentàvem, en un exercici molt arriscat pel que té de recreació, però del tot reeixit. Finalment, la fantasia també s'escola a «Un conte de fades», i d'una forma una mica menys evident al relat que l'obre, «Lo matí de la infantesa», una evocació de Jacint Verdaguer com a pare de la llengua, de l'estil i del to dels que s'embeu Lara. Tel·lúric i alhora popular, l'autor de *Mística conilla* torna a desplegar una mixtura de recursos estilístics que dignifica la nostra llengua, allunyada d'aquell barceloní excessivament arrapat a la gramàtica per por de relliscar, però alhora cada dia més castellanitzat, i la duu cap a territoris poc transitats. Prenent la llengua de Verdaguer i la parla osonenca, Lara en fa la terrissa amb què segueix construint unes històries que ens sedueixen sobretot per la manera com els seus narradors ens les expliquen, i perquè, per damunt de l'anècdota narrada, Lara copsa l'ànima dels individus a través dels records, dubtes, temors i sentiments que tan bé sap exposar.

David Madueño Sentís

Bibliografia

---

[1] Aquesta anècdota podria esdevenir un relat fragmentari i puntual d'un personatge

sorgit de les novel·les d'Enrique Vila-Matas, Paul Auster o Manuel Baixauli, en les quals la paradoxa, la ironia i la casualitat marquen els seus camins. Així, a risc de mostrar-me com un cronista poc acurat i maldestre, he preferit deixar en dubte aquesta afirmació, perquè sigui el judici del lector qui decideixi revisar les paraules del poeta Garriga (que fan de bon escoltar), o bé creure que aquest inici de text sigui una maldestra ficció en miniatura.

David Madueño Sentís

Sabadell, 1976. Llicenciat en Filologia catalana per la UAB. Exerceix la docència, la correcció de textos i la crítica literària en revistes com Quadern, Caràcters i Poetari. Ha guanyat els premis Estrem i Fa de Falset (2008), Foment Literari (2008), La Mar de Lletres (2011) i Vila de Martorell al [...]

Llegir més

